

INUIT ATAQATIGIIT INATSIARTUNI

UKA2025/7

23.Sept.2025

Mariane Paviassen Jensen

Forslag til Finanslov for 2026.

(Naalakkersuisoq for Finanser og Skatter)

Ordførerindlæg.

Indledningsvis ønsker jeg at understrege, at Inuit Ataqatigiit ser frem til at samarbejde om forslag til finanslov. Det er en stor og vigtig opgave som skal laves nænsomt.

Vi lever i en udfordrende tid, hvor samfundets struktur er under pres af begivenheder der ligger uden for vores land.

Inuit Ataqatigiit vil i vores indlæg sætte fokus på hvad vi som parti har opnået og ligeledes vil sætte fokus på de resultater vi har opnået på det økonomiske område samt de områder vi kan få indflydelse på.

Den enorme administration:

Når vi stiller op til valg for at servicere landets borgere fremsætter vi forslag til initiativer og forestiller os at det som sådan ikke vil være problem at realiserer disse.

Men vi lærer at det tager flere år om at opnå disse resultater, hvor dette skyldes at man i løbet af en valgperiode nænsomt skal arbejde med lovgivningen.

Det er ikke mærkeligt og det kan man heller ikke modsige, men man skal kunne gøre det muligt at ændre de eksisterende procedurer ved at gøre den store administration mere fleksibel. Hvis vi sammen gennem debat søger forskellige løsninger, kan vi gøre forholdene mere tidssvarende, og der kan den dobbelte arbejde med lovgivningen give anledning til store overvejelser. Et af de sager vi skal igennem her på efterårssamlingen er, en sag der vedrører vores forretningsgang, og vi ser frem til at arbejde med det, for netop deri ligger en mulighed for at kunne effektivisere vores omkostninger, hvilket vi helt sikker også vil komme ind på.

Selskaber.

INUIT ATAQATIGIIT INATSIARTUNI

I den forgangne valgperiode indgik flere partier en aftale om ejerskabspolitik for vore selskaber, og det resulterede i, at Landskassens indtægter faldt.

Målet var at de samfundsejede aktieselskaber gennem deres drift i større grad direkte skulle gavne deres brugere, og at de gennem prisreduktioner mere direkte skulle give tilbage til samfundet og derfor vil vi i år og i de kommende år skulle igennem disse konsekvenser for Landskassen, nu ved vi at selskaberne er ved af tilpasse sig, disse må reformeres således der kan skabes vil skabe bedre vilkår for borgerne.

Det som vi har lagt mærke til og påpeger er at i det man kalder for offentligt ejede aktieselskaber er, at der er mange chefstillinger og at de aflønnes med enorme summer, og at der på den anden side er alt for mange forhold til de menige medarbejdere som burde forbedres, at man hos dem vi kalder vores selskaber skal gøre noget ved medarbejderes vilkår, idet dette er en god vej for vores indtjening og for at sikre vedvarende arbejdspladser.

Børn, unge og familier:

Fødselsraten i vores land er dalende, færre får børn, alene dette viser at hvor svært det er at leve i vores land og hvilke konsekvenser det får for samfundet. Samfundet har behov for og venter på hvordan vi forbedrer forholdene til landets forældre. Der kan nævnes flere mulige initiativer: Flere fødeklinikker på kysten, kommende forældre skal være sammen under fødslen, - for at nå dertil skal vi forbedre vores barselsordning. Derudover skal vi ændre at forældrene kun har barn syg dag én gang om året. Der kan nævnes mange ting for at forbedre vilkårene og der er behov for flere initiativer for at lette forældrenes vilkår.

For vi har behov for at samfundet bliver større.

Vi skal bane vej for at lette leveforholdene for de mange børnefamilier som er under uddannelse, mellemindkomstfamilier og private næringsdrivende.

På de mangler som er på det sociale område er der områder der skal forbedres og styrkes og øges i uddannelserne og Inuit Ataqatigiit bl.a. ønsker at understrege at vi ønsker at gøre end indsats for,

- At børn ikke går i seng sultne.
- At børn i tryghed skal opfores hos deres forældre.
- At flere unge skal have en vilje til at gå i skole.
- At vores land skal give mulighed for unge ud fra vores værdi.
- At vore unge skal have mulighed for en uddannelse uden at skulle rejse væk fra deres bosted.
- At de voksne i yderdistriktsområder også skal have gode leveforhold.

INUIT ATAQATIGIIT INATSISARTUNI

- At sundhedsvæsenet skal være tryk og at problemer om lægestiller skal løses.
- At vi skal give bedre og tryggere levevilkår til vore ældre.
- At enhver misbrug skal bringes til ophør.
- Levet skal altid være og give mulighed, selvmord skal standses.
- For at hele vores sår som staten har givet os, skal staten påtage ansvar og bane vej for vende disse i samarbejde med os.
- Der skal være sunde boliger som ejerne har ansvar for. Men allerførst skal der gives mulighed for at man selv kan eje sin egen bolig.

Ældre:

Vi synes ikke om at man efterhånden betegner vore ældre som "udgifter", for disse er dem vi skylder en tak, Vi kan ikke undvære dem og vi må bane vej for at lette deres levevilkår og vi må være de første til at handle, men vi ved at der forestår endnu større opgaver forude.

De ældre skal i ro og mag og i vished om deres rettigheder leve deres liv i alderdom, og de love der gælder for de ældre er vide, hvorfor vi må fortsætte de bestræbelser om ny ældrelov vi har haft i den forgangne valgperiode.. Derudover skulle de ældre som føler at de fortsat kunne være en del af arbejdsmarkedet skulle kunne gøre det, uden at man skar ned på deres pensioner og boligtilskud, og netop sådan en forslag skal fremsættes under denne efterårssamling.

Skatter og afgifter:

Borgernes gæld er vokset til over 1.5 milliarder kroner, alt for mange virksomheder indsender ikke årsregnskaber, der er virksomheder som er ophørt, er stadigvæk registreret i CVR-registret, og vi har bemærket at man vil styrke skattestyrelsens administration med en ekstrabevilling på 95.7 mio. kr., den organisatoriske udfordring er enorm. Skattestyrelsen skal kunne løfte sine opgaver, og virksomhederne skal også kunne løfte deres ansvar gennem at de afleverer deres økonomiske oplysninger gennem fremsendelse af deres regnskaber til skattestyrelsen.

Efter centraliseringen af incassokontorer er kommunernes mulighed for et tæt samarbejde med incassokontorer er blevet mindre, hvor det medfører at skyldnerne nu mangler et sted hvor de kan rette henvendelse til og som medfører øget gæld hos borgerne, hvilket kommunerne har ytret og som må rettes op på; for denne udvikling kan ikke fortsætte. Det er tydeligt at skattestyrelsens struktur skal forbedres og tilpasse til nutiden. Dermed kan man nedbringe skattestyrelsens administration, hvis fejlen ligger i loven må vi kunne finde en løsning for det.

INUIT ATAQATIGIIT INATSIARTUNI

Vi lever i en alvorlig tid, skyldes blandt andet at der er for mange forældre der ikke til fulde kan varetage deres børn, og at dette medfører stor hjælpeindsatser med dertil følgende store udgifter. Vi skal til stadighed forbedre tidlige indsatser. Når en familie tvinges til at blive splittet, er det barnet som for det største sår, forældrene, familierne og os som samfund får et sår. Der er for stor misbrug, vi hører at forældre som har rakt hånden ud for at få hjælp, men som er mødt af lukkede døre. Der er oprettet flere familiehuse ude på kysten. Det som vi hører som den største hindring i at modtage hjælp når man henvender sig, er de direkte lovgivningsmæssige forhindringer som gør at man ikke kan yde dem hjælp, det gør at de kun kan yde hjælp de til personer som er henvist af socialforvaltningerne, hvilket begrænser deres muligheder for at yde hjælp. Disse forhindringer skal ryddes af vejen.

Misbrug:

Vi sætter altid midler til behandling af spiritus- og narkotikamisbrug samt til behandling for ludomani. Men det som vi mangler at få klare oplysninger omkring er, hvor stor et omfang disse bevillinger gør forskel. Selv om forebyggende indser og folk som direkte arbejder forebyggelse er velfungerende, er misbrug et stort problem her i landet, og har været synlig gennem mange år. Hvilke initiativer har vi behov for, for at vende udviklingen? Det eneste der fremstår klippefast er, at vi har store udgifter for følgerne af de forskellige misbrugsformer. Vi har stor mangel på psykologbehandling her i landet. Her i landet er manglen og behovet for psykisk behandling stort, og mulighed for at kunne modtage undervisning på området er blevet en del af de initiativer vi har søsat på området.

Uddannelse:

Hvad angår uddannelser har Kalaallit Nunaat, som arbejder hen i mod selvstændighed stort behov for at højne viljen til uddannelse samt at løfte uddannelsesniveauet.

I dag slås vi ikke kun med skimmelramte skoler, men udover også skolebygninger som er utidssvarende, viser det sig gennem at vi i dag har behov for at flere fuldfører deres skolegang og er uddannelsesparate efter deres skolegang.

Behovet for Majoriaq skal elimineres, for man skal opfylde alle børns behov gennem deres skolegang, og der har vi brug for forældre som samarbejder med folkeskolerne. For et af de rettigheder som børn har, er retten til at modtage undervisning, og hver dag stræber skolerne for at opfylde denne ret, og forældrene har en pligt til at være med til at opdrage deres børn og følge med i deres skolegang.

INUIT ATAQATIGIIT INATSIARTUNI

Inuit Ataqatigiit mener at vi her i landet har behov for andre end boglig undervisning, idet vi har stort behov for håndværksmæssig uddannelse.

Derfor skal vi i Inatsisartut i dette efterår tage en sag op som forslag til en ny mulighed som ikke har eksisteret og det vil være nødvendigt med at skulle finde midler til dette formål.

Øget selvbestemmelse:

Det med at vi nærmest lader os som, at vi ikke kan forsyne os selv med fødevarer gør, at de positive tiltag som vi gjorde sidste år, som medførte mindre indtægt på 360 mio. kr. og som ellers skulle give forbedrede levevilkår og give penge tilbage til folk, fik ikke den ønskede effekt. Dette skyldes blandt andet klimaforandringer og konflikter i verden.

Derudover har fjernelse af afgifter for sukker og kød som fandt sted under Inuit Ataqatigiits ledelse ikke fået den ønskede effekt. Men hvis vi ikke havde taget disse initiativer i den forgangne valgperiode, vil folk leve under hårdere og dårligere vilkår.

Dermed forstår vi til fulde hvordan forhold i resten af verden har indflydelse her i vores land, derfor vil Inuit Ataqatigiit arbejde endnu hårdere for at øge vores selvforsyning og for at øge vores landbrug, fårehold og husdyrhold, fangst fiskeri. Varerne skal være attraktive for køberne også prismæssigt, hvilket er en nødvendig opgave. Hvis vores land skulle kunne kalde sig selvstændigt, så må den i større grad forsyne sine egne borgere.

Indtægter:

Vores Landskasses sikre indtægtsgrundlag kan ikke betegnes som værende bred; skatter, det danske bloktilskud, og derudover har vi mindre stabilt indtægtsgrundlag fra fiskeri og EU's fiskeritilskud.

Heldigvis vedtog vi en ny turismelov som på sigt skal øge turismeindtægter. Råstofområdet som man gennem mange år har haft store forventninger til, at knap nok kommet ud af starthullet, og vi ved at råstofudvinding ikke er bæredygtigt og selv om vi ved at vi i fremtiden kan få gavn af det, kan vi ikke sætte alt ind på området, idet råstoffer forsvinder efter udvindingen. Desuagtet mener Inuit Ataqatigiit at vi selv skal have råstofselskaber, idet dette vil gavne vores økonomi.

Inuit Ataqatigiit ønsker at understrege, at vi ønsker at sætte en bremse i at penge fra vores undergrund strømmer ud af landet og vil fortsætte vores bestræbelser yderligere.

INUIT ATAQATIGIIT INATSISARTUNI

Andre initiativer:

Inuit Ataqatigiit tager rettigheder alvorligt, vi har haft som mål at skulle etablere forskellige talsmandsinstitutioner, som har medført at der i dag er flere rettighedsorganisationer som beskytter det grønlandske samfund, vi ønsker at erindre om er, at folk ikke blot har rettigheder, men at de også har forpligtelser.

Desværre har vi et voksende hjemløshed i vores land, Inuit Ataqatigiit mener at alle personer har ret til at have et hjem, og denne sag har det forgangne Naalakkersuisut arbejdet med, som vi i denne valgperiode skal fortsætte, hvorfor vi ønsker midler afsat til området.

Vi er glade for at bevillinger til kulturområdet øges, man forbedrer filmfolkenes vilkår, der er kunstskele. Men vi skal ikke stille os tilfreds med det. Andre landes kulturelle indsatser skal være eksempler til efterfølgelse. Kunstnere er dem der har stor indflydelse på vores identitet og som får os til at tænke over vores situation og som er dygtige til at påvirke os. I takt med turisterne stiger er der mulighed for at indtjene flere penge, er der behov for flere kunstværsteder.

Vi har et mål om at være det mest fysisk aktive. Når vi blot skimter til de forhold vi byder vores forskellige landshold, så udestår der en stor uforløst opgave, idet vore landshold er vores stærke ansigt ud af til, og som landets borgere og ikke mindst landets børn har som forbilleder. Hvordan kan vi bruge vores forbilleder på kysten?

Husk kysten:

For at sprede byggeri ud til kysten har vi i den forgangne valgperiode bygget ungdomsboliger. Der er også byggerier i gang i andre steder. Men det skal vi ikke stille os tilfredse med. I takt med at antallet af ældre stiger, stiger behov for boliger der er tilpasset ældre, for i takt med at vi bygger flere ældreboliger vil der blive frigivet flere boliger, hvorfor vi har ønsker om at fortsætte den brede indsats for byggerier som i har igangsat i den forgangne valgperiode gennem vores ønske til bevillinger.

Vi skal sikre os at man ikke gentager de politiske beslutninger som man har foretaget gennem mange år og som har medført at man ude på kysten bor i forfaldne boliger, hvorfor forrige Naalakkersuisut har haft fokus på. Der er dog udfordringer i vores arbejde, fordi at boligselskabet har indført en procedure om, at man i de mindre bosteder først telefonisk skal rette henvendelse for overhovedet at kunne rette henvendelse til selskabet passer slet ikke ind i vores land. Dette skal man straks rette op på. En lejer skal igen få mulighed

INUIT ATAQATIGIIT INATSIARTUNI

for en direkte henvendelse til boligselskabet, for den nuværende ordning rammer folk med de laveste indkomster skævt som sågar medfører udsættelse af bolig. Man skal gennem eksisterende bevillinger og gennem en tekstanmærkning kræve en forbedret service over for lejerne.

Hver år sikrer vi gennem bevillinger på finansloven bankservice for borgere der bor i små bosteder, hvor vi bruger lidt over 28 mio. kr. Det er uacceptabelt at borgene skal først betale for at få oplysning om deres midler.

Fremtiden er lys:

Vores fremtid skal være lys, og det har vi som folkevalgte blandt andet ansvaret for. Folk har valgt os for at lede dem, og vi har et ansvar for at give dem lys og håb. Det gælder alle folkevalgte og vi skal bruge dette mandat korrekt.

Inuit Ataqatigiit sætter en ære i, at fremkomme med en alternativ løsning for det område vi fremsætter kritik omkring, og vi sætter en ære i at vi træffer beslutning på et oplyst og dokumenteret grundlag. Vi anser dette tilgang som værende naturligt, idet sag er vigtig og at vi tager en realistisk afsæt og en realistisk behandling, om det handler om i morgen eller om det gælder vores efterkommeres fremtid.

Vi siger at vores land er fyldt med ressourcer. Landets vigtigste ressource er dets borgere som bor i Kalaallit Nunaat. Vi er særegne globale borgere. Det med at vi lever spredt i et stort land fra Narsaq Kujalleq til Siorapaluk og til Tasiilaq gør at vi har forskellige livsstil og det med at vi alle har rettigheder koster penge, forsyningspligt gør at KNI Pilersuisoq og RAL skal forsyne os med fødevarer og varer, og disse er udfordrende.

Kan vi betegne KNI' nye strategi gennem Pilersuisoq som ikke længere tidssvarende? Skal butikkerne bestemme hvad kunderne skal kunne købe? På den anden side driver de forsyning af fødevarer på en ret problematisk måde, hvor man ude på kysten og yderdistrikterne har stor mangel af varer, selv om man tager høje priser for varerne, så er det lykkes dem at køre med underskud alligevel.

Vi ønsker at opfordre Naalakkersuisut til sammen med dem at finde muligheder for at lette levevilkårene, for det kan jo ikke blive ved med at forsætte på den måde, og man kan godt forstå at stadigvæk flere borgere fra bygder og mindre bosteder vælger at flytte til større byer, også selv om der er boligmangel, så føles livet lettere, hvor varerne er billigere og der er flere

INUIT ATAQATIGIIT INATSIARTUNI

varer at vælge imellem som giver mulig for at kunne købe det vi i dag har brug for; skal denne form for drift fortsætte?

Landskassens store indtægtskilde – fiskeriet – fik en ny lov, hvor man stilede hen imod at flere skulle have mulighed for at få gavn landets ressourcer, hvilket giver os optimisme, også selv om kvoterne i disse år er udfordrende.

Derfor må jeg gentage at vi har brug for mere bæredygtige indtægter. Landbruget som synes at være i tilbagegang i de senere år, fik en ny lov i den forgangne valgperiode. Formålet er at øge landbrug, fårehold og husdyrhold, hvor man afsatte midler gennem finansloven som gav mulighed for at iværksættere på området kunne få muligheder. Denne mulighed skal gælde for fangere og fiskere.

Dette er positivt, for Inuit Ataqatigiit ønsker at der skulle være flere midler til flere iværksættere for at kunne skabe nye muligheder, som kunne ske gennem flere muligheder for støtte.

Flere erhvervsdrivende mener at ESU skal tilpasses til nutiden. Selv om der er gode muligheder for at kunne drive erhverv i form af fårehold eller fiskeri, så er der for få midler rettet mod udvikling af eksisterende erhverv, som gør at pengene hurtigt bliver brugt op. Vi skal spørge os selv om det er på tide at reformere ESU ordningen? Vi skal tilpasse os til vilkår vi lever i.

Danskernes bevillinger:

For et par dage siden hørte vi at den danske stat skulle bevilge midler til byggeri af lufthavn ved Ittoqqortoormiit og til anlæggelse af havn ved Qaqortoq. Selv om vi er taknemmelige, så dukker spørgsmålet om hvis ønsker som bevillingen dækker? I store sager som denne er statslige bevillinger til byggerier er det vigtigt at sådanne beslutninger ikke bliver truffet af enkelte personer, hvorfor vi beder Naalakkersuisut om at man mindst inddrager Inatsisartut ved i forbindelse med sådanne store sager, idet beslutninger hen over hovedet på myndigheder i et demokratisk land ikke er passende metoder, hvilket vi har behov for i en urolig verden.

Inuit Ataqatigiit er taknemmelig for, at den sag som har kørt under vores tid om at de patienter som rejser til Danmark for hospitalsophold, nu dækkes af Danmark i Rigsfællesskabens navn, som var vigtig vore bestræbelser for øget lighed. Det er nu endelig lykkes her ved starten af valgperioden, efter at forhandlingerne er kørt over en lang periode. Da aftalen kun har en kort tidshorisont ønsker vi at opfordre Naalakkersuisut om allerede nu at opstarte forhandlinger, idet vi ved at aftaler ikke uden videre kan indgås.

INUIT ATAQATIGIIT INATSIARTUNI

Trafikale udfordringer:

Vi er alle klar over at vores trafikale situation også er udfordrende. Naalakkersuisut kan gennem servicekontrakter foretage ændringer. Øget brug af lokale virksomheder er en nødvendighed.

Her til allersidst ønsker vi at opfordre til at koalitionen sikrer at lette levevilkår her i vores land, idet sådan et initiativ er yderst påtrængende. Lad os gennem rettidig omhu sikre at forhindre unødige byrder.

Forslag til finanslov er en alvorlig opgave.

Vi skal huske på, at vi er her for samfundet og at vi skal sætte dem i front, idet partierne ikke skal sættes i front, men det er vigtigt at vi tydeliggør vores klare målsætninger. Inuit Ataqatigiit bestræber sig altid for at hjælpe dem der har behov for hjælp, og vi vil arbejde hen i mod for at sikre øget selvstændighed for vores land. Vi har rettigheder og vi har også pligter, og for at kunne påtage os ansvar skal disse gå hånd i hånd. Vi skal arbejde videre med tidlige indsatser for at sikre familier et godt liv, vi skal deltage i arbejdet for at sikre unges rettigheder, uanset hvor de bor, vi skal arbejde med de forskellige vilkår der er fra sted til sted så de passer til de bestemte steder med udvikling for øje. Vi skal til stadighed forbedre de ældres levevilkår, og vi mener at vi som en del af den globaliserede verden skal arbejde med vores udenrigspolitik i fællesskab i stedet for at splittes om den. Der er mange forhold vi ønsker at sikre gennem finansloven, og viljen til samarbejde, gensidig tillid, evnen til at lytte og vilje til forlig er altid nødvendigt, idet landets borgere har brug for dem.

Selv om der er mange ting jeg ønsker at gå ind på, er tiden knap.

Med disse bemærkninger henviser vi forslag til finanslov til behandling i Finans- og Skatteudvalget og ønsker medlemmerne et godt arbejde.
tak